

Miljöutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2021—2024

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2021—2024 (SRR 1/2020 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 12.5.2020.

Sakkunniga

Skriftligt yttrande har lämnats av

- miljöministeriet
- Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- Forststyrelsen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Hållbar återhämtning

Planen för de offentliga finanserna har kommit till i ett läge där den pågående covid-19-viruspandemin har förändrat de ekonomiska utsikterna på ett aldrig tidigare skådat sätt. De tidsbegränsade restriktionerna väntas leda till en relativt kortvarig svacka i ekonomin som kommer att vara i ungefär ett år. Efter det kan ekonomin ytterst sakta börja återhämta sig. Men det är fortfarande osäkert hur pandemin utvecklas, och alla prognoser är mycket osäkra. Därför innehåller planen för de offentliga finanserna inte några betydande nya politiska beslut utan är mer av teknisk karaktär. Under pågående kris är alla bedömningar av situationen exceptionellt osäkra. Riktlinjerna för den ekonomiska politiken som helhet kommer att dras upp vid budgetmanglingen i augusti 2020.

Miljöutskottet betonar att det handlar om en omfattande kris och att situationen fortfarande är akut. Samtidigt påpekar utskottet att klimatförändringen och utarmningen av biodiversiteten sammantaget utgör ett ännu större problem och ett hot mot mänsklighetens överlevnad, om också på längre sikt. Därför måste både resurser och fokus i fortsättningen särskilt läggas på att klara av krisen på ett sätt som samtidigt gör det möjligt att fasa ut fossila bränslen och ställa om till ett kol-dioxidsnålt samhälle. Genom investeringar i att bekämpa klimatförändringen och stoppa utarm-

Utlåtande MiUU 3/2020 rd

ningen av naturen kan man samtidigt stödja sysselsättningen och ekonomin. Det måste därför särskilt ses till att satsningarna på stimulansåtgärder är hållbara och inte försvårar möjligheterna att på sikt åstadkomma en rättvis omställning till klimatneutrala strukturer. Det är klart att alla stimulansåtgärder inte kan ha positiva miljökonsekvenser. Men inte ens de åtgärder som på ett betydande sätt stöder sysselsättningen får ha negativa konsekvenser för klimatet, ett hållbart utnyttjande av naturresurserna eller biodiversiteten (den s.k. do no harm-principen). Investeringar som främjar en kolsnål ekonomi stärker Finlands konkurrenskraft och exportmöjligheter, eftersom den globala omställningen till en kolsnål ekonomi kräver att tekniska innovationer börjar användas i större utsträckning och att man utnyttjar digitalisering och artificiell intelligens. Därför bör man särskilt inom energi- och miljöteknik utveckla planerings-, utvecklings-, forsknings- och affärskompetensen på systemnivå och stödja investeringar i forskning, utveckling och innovation. Miljöutskottet betonar också i sitt utlåtande MiUU 1/2020 rd om den europeiska gröna given (Green Deal) att det gynnar både Finlands och EU:s konkurrenskraft om vi är föregångare inom klimatpolitiken.

En omställning till en klimatneutral och cirkulär ekonomi är nödvändig för att motverka klimatförändringen och utarmningen av biodiversiteten. Detta kräver ytterligare satsningar på teknik och lösningar som är utsläppningsnåla och på infrastruktur som möjliggör materialkretslopp. Ungefär hälften av växthusgasutsläppen och ungefär 90 procent av förlusten av natur beror på användningen och behandlingen av material. I Europa kunde utsläppen från stål-, aluminium-, plast- och cementindustrin minskas med ungefär hälften med hjälp av lösningar inom cirkulär ekonomi fram till 2050. När kretsloppsgraden stiger minskar trycket på naturens mångfald.

Det krävs åtgärder inom alla sektorer i samhället för att man ska kunna nå de snabba och ambitiösa utsläppsminskningarna så att Finland kan bli klimat neutralt 2035 i enlighet med regeringens riktlinjer. Det krävs nationella styrmedel särskilt i fråga om de åtgärder som gäller ansvarsfördelningssektorn och utsläppen från markanvändningen och de åtgärder som syftar till att stärka kolsänkorna. Klimatförändringen kan inte motverkas enbart med offentliga medel, utan det krävs stora privata investeringar i kolsnål teknik. Nu behövs det stödåtgärder från det allmänna för att investeringarna i så hög grad som möjligt ska kunna genomföras som planerat. Samtidigt måste man förhålla sig allt mer kritiskt till miljöskadliga statliga stöd som snedvrider marknaden. För att vi ska kunna återhämta oss från recessionen behövs det åtgärder som lyfter ekonomin och sysselsättningen och som samtidigt stöder omställningen till ett klimat neutralt samhälle. Den av miljöminister Krista Mikkonen tillsatta Arbetsgruppen för hållbar återhämtning publicerade den 8 maj 2020 kriterier för hållbar återhämtning med vars hjälp man kan bedöma enskilda stimulansåtgärders inverkan på klimatkrisen, den hållbara användningen av naturresurserna, den biologiska mångfalden och miljöns tillstånd. Utskottet ser det som viktigt att man får konkreta och fungerande verktyg som grund för planeringen.

Utskottet understryker att trots att det handlar om en stor utmaning har de isoleringsåtgärder man tvingats ta till på grund av pandemin visat att samhällena har en förmåga att anpassa sig och till vissa delar införa nya handlingsmodeller. Till exempel har trafikutsläppen avtagit betydligt som en följd av att pendlingstrafiken minskat kraftigt när man övergått till distansarbete. Distansarbetet har tvingat oss att utnyttja digitaliseringen och utföra vårt arbete på ett sätt som man kan ha mycket att lära av när situationen återgår till det normala. Det finns många fördelar med ökat distansarbete. Bland annat sparar man tid som annars går åt till arbetsresor, arbetet blir effektivare

Utlåtande MiUU 3/2020 rd

och det blir lättare att samordna arbetsliv och familjeliv. Då mår också arbetstagarna bättre. Det är möjligt att ställa om till en från miljösynpunkt mer hållbar livsstil, och detta har också upplevts förbättra livskvaliteten på många sätt.

Krisen innebär också en allvarlig belastning på kommunernas ekonomi. Regionerna, städerna och kommunerna har en betydande roll för att genomföra den hållbara utvecklingen och den gröna omställningen. Det bör utredas hur man kunde stödja kommunerna så att de har jämlika möjligheter att sköta sina uppgifter inom miljöförvaltningen.

Krisen har också accentuerat betydelsen av en decentraliserad livsmedels- och energiproduktion med avseende på försörjningsberedskapen. När krisen är över måste vi granska samhällets sårbarheter ur ett nytt perspektiv och förbättra möjligheterna att klara av en eventuell ny pandemi eller någon annan kris.

Utskottet påminner om att principerna för Finlands handlingsprogram för en hållbar utveckling, Agenda 2030, är oförändrade även under krisen. Dessa principer är ett klimatneutralt och resurssmart Finland, och ett Finland där det råder jämlikhet, jämställdhet och kompetens. Ett klimatneutralt och resurssmart Finland kräver att man satsar på kompetensutveckling och hantering av förändringar på ett för samhället och människorna hållbart och rättvist sätt. En förutsättning för hållbar utveckling är att vi har ett säkert samhälle i en föränderlig omvärld. Å andra sidan är den övergripande säkerheten och de vitala funktionerna i samhället beroende av en hållbar utveckling. Utskottet välkomnar att hållbar utveckling synliggörs i statsbudgeten. Hållbar utveckling har sedan 2018 inkluderats i budgeten som ett genomgående politiktema inom alla förvaltningsområden. Detta ger en god grund för det fortsatta arbetet för ett djupare samband mellan den ekonomiska styrningen och målen för hållbar utveckling. Med tanke på de åtgärder som behövs för att få bukt med den ekologiska hållbarhetskrisen vore det väsentligt att klimat- och miljökonsekvenserna av samtliga offentliga åtgärder skulle bedömas i planen för de offentliga finanserna och i budgeten i så stor utsträckning som möjligt.

Miljöministeriets förvaltningsområde

Den totala anslagsnivån för miljöministeriets huvudtitel sjunker under ramperioden från 297 miljoner euro till 209 miljoner euro. Anslagsminskningen beror främst på att anslag för naturvård som delvis är av engångsnatur inte längre beviljas.

Utskottet understryker behovet att hålla kvar och rentav öka anslaget till Forststyrelsens naturtjänster för skötsel av nationalparkerna och det övriga nätverket av naturskyddsområden. Covid-19-pandemin har konkret visat hur viktigt det är med både närbelägna rekreatiomsområden och ett nätverk av nationalparker och andra naturskyddsområden. Men samtidigt slits naturen på grund av de kraftigt ökade besöken. Det blir allt viktigare att bygga infrastruktur så att man kan styra trafiken till utmärkta leder. Utskottet betonar att satsningar på skötseln av naturskydds- och strövområden ökar naturturismen och därigenom medför stor samhällsnytta både för den regionala ekonomin och sysselsättningen och för människors hälsa och välmående. I framtiden kommer dessa områden att vara en allt större attraktionsfaktor för utländsk turism, utöver den i dagsläget viktiga inhemska turismen.

Utlåtande MiUU 3/2020 rd

Coronakrisen är inte någon orsak att ge avkall på vare sig klimatmålen eller målet att stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden. Utskottet understryker att utarmningen av den biologiska mångfalden och klimatförändringen är oskiljaktigt sammankopplade och att dessa hot måste bemötas samtidigt. Målet att stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden kan inte nås om inte anslagen för detta bibehålls åtminstone oförändrade.

Utskottet framhåller också behovet av att främja en hållbar infrastruktur i kommunerna, till exempel gång- och cykelleder, som gör det möjligt att leva utsläppsnålt. Genom extra stöd för byggande av infrastruktur med laddningsstationer för el- och gasfordon kunde man skynda på omställningen till en mer utsläppsnål bilpark. Minskningen av trafikutsläppen bör fortsätta på ett teknikneutralt sätt så att man också försöker minska utsläppen från traditionella bilar med förbränningsmotor. Utskottet understryker att även stödjande av sysselsättningen är en väsentlig del av stimulansåtgärderna. Sysselsättningen kan också stödjas genom satsningar på exempelvis energieffektivitetsprojekt och genom att stödja byten av uppvärmningsform som främjar användningen av förnybar energi. Genom att främja en klimatneutral och cirkulär ekonomi kan vi skapa nya arbetstillfällen och samtidigt sträva efter en strukturell omställning i riktning mot hållbara produktions- och konsumtionsmönster. Miljöutskottet välkomnar tillägget på fyra miljoner euro för att få fart på klimatarbetet i kommunerna och regionerna. Det behövs också en granskning av finansieringen för naturvårdsarbetet i kommunerna, eftersom de lösningar som stöder den biologiska mångfalden ofta är lokala.

Utskottet anser att det är viktigt att det utifrån regeringsprogrammet inrättas en klimatfond i anslutning till statens utvecklingsbolag Vake Oy. Det ger för sin del större möjligheter att ställa om till ett kolneutralt samhälle också under en lågkonjunktur. Mekanismerna för fondens verksamhet bör fastställas snabbt, så att fonden kan börja stödja stimulansåtgärderna. Utskottet understryker att projektens miljökonsekvenser för exempelvis växthusgasutsläppen, kolsänkorna och biodiversiteten bör bedömas utifrån hela livscykeln.

Statens bostadsfond är en fond utanför statsbudgeten. Ur fonden betalas en avsevärd del av de bidrag som behövs för att genomföra de bostadspolitiska åtgärderna, såsom räntestöd för lån till statligt stödd bostadsproduktion och ombyggnad, startbidrag, bidrag till boenderådgivning, bidrag till kommunalteknik och olika stödåtgärder för hyreshus med ekonomiska problem. Utskottet framhåller betydelsen av denna helhet rent generellt och särskilt med tanke på de ekonomiska utmaningar vi står inför inom den närmaste framtiden. En fortsatt statsunderstödd bostadsproduktion under recessioner har även tidigare fungerat som en stimulansåtgärd. Det är viktigt att dessa understöd finns att tillgå åtminstone i planerad omfattning och att en höjning av dem ingår i stimulansåtgärdspaketet. Utskottet påminner om vikten av målet i regeringsprogrammet att bygga 10 000 ARA-bostäder per år och betonar dess betydelse.

Utskottet betonar fortsatt behovet att konsekvent främja hållbarheten i de lösningar som gäller boende och trafik. Genom att planeringen av markanvändning, boende och trafik blir intensivt integrerad, vilket man lyckats med tack vare MBT-avtalen, kan en energieffektiv samhällsstruktur främjas. Utöver MBT-avtalen vore det viktigt att i de hållbara stimulansåtgärderna inkludera reparationsunderstöd, till exempel för renoveringar som höjer energieffektiviteten och för byte av uppvärmningsform. Utskottet påskyndar slutförandet av förhandlingarna och betonar att MBT-avtalen snabbt bör sättas i kraft som ett viktigt led i uppnåendet av de bostads- och klimatpolitiska

Utlåtande MiUU 3/2020 rd

ka målen. Städernas förmåga att bibehålla investeringarna i infrastruktur och bostadsbyggande är väsentlig i eftervården av coronakrisen.

Utskottet konstaterar att man just nu håller på att utarbeta det åttaåriga utvecklingsprogrammet om bostadspolitiken. Målet att stödja en positiv utveckling i bostadsområdena och förebygga segregation är viktigt för att på lång sikt trygga en god nivå på tjänster och boende och stärka livskraften i områdena. Programmet är ett bra verktyg för hållbar återhämtning och en klimatneutral samhällsstruktur. Utskottet understryker vikten av utvecklingsprogrammet för att nå de ambitiösa bostadspolitiska målen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 12.5.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Hannu Hoskonen cent
vice ordförande Tiina Elo gröna
medlem Petri Honkonen cent
medlem Petri Huru saf
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Sheikki Laakso saf
medlem Niina Malm sd
medlem Sari Multala saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Mauri Peltokangas saf
medlem Saara-Sofia Sirén saml
medlem Katja Taimela sd
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Ari Torniainen cent.

Sekreterare var

utskottsrad Marja Ekroos.

Utlåtande MiUU 3/2020 rd Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Vårt land befinner sig nu i en särskild och exceptionell situation på grund av coronapandemin. Både Finlands och hela världens ekonomi har tappat styrfarten. När coronavirussituationen briserade i vårt land särskilt i början av året ledde det till en rad olika följder, bland annat störningar i produktionen och kraftigt minskad efterfrågan. Coronaläget har direkt påverkat också sysselsättningen i vårt land och bidragit till ökad arbetslöshet. Följaktligen väntas Finlands bruttonationalprodukt minska kraftigt i år. Regeringen strävar nu efter att genom vissa stimulansåtgärder såsom företagsstöd jämna ut coronavirusets effekter på vårt lands ekonomi i sin plan för de offentliga finanserna 2021—2024. Dessutom ökar regeringen de bestående utgifterna inom de offentliga finanserna, vilket man hoppas ska öka aktiviteten i vårt samhälle.

Sannfinländarnas utskottsgrupp anser det i och för sig vara positivt att det fästs större vikt vid såväl att få coronaviruset under kontroll som att slå vakt om medborgarnas hälsa. Vi anser emellertid att detta inte får ske till vilket pris som helst, och särskilt inte på det finska folkets bekostnad. Nu håller det på att gå så, eftersom regeringen inte har något trovärdigt program för tiden efter krisen. Regeringen fortsätter att dela ut pengar till världsförbättring. Satsningar riktas bland annat till utvecklingssamarbete samt till miljöskydd och klimatpolitiska åtgärder. Dåliga exempel på sådana är uttryckligen målen för klimatneutralitet i planen för de offentliga finanserna och främjandet av dem med sammanlagt cirka 2,0 miljarder euro 2021 med en sänkning till 1,7 miljarder euro 2024.

Till skillnad från regeringen menar vi sannfinländare att de gemensamma skattemedlen måste användas så att de effektivt gynnar Finland och finländarna. I praktiken förutsätter en sådan kursändring att regeringsprogrammet skrivs om helt och hållet, eventuellt rentav utifrån en ny regeringsbas. Detta är nödvändigt eftersom regeringen fortsätter att posera med sina klimatambitioner medan det finska folket betalar. Följden av detta blir att de alltför strama och ambitiösa klimatpolitiska minskningsmålen bara försämrar konkurrenskraften för företagen i vårt land (inkl. industrin och jordbruket) jämfört med andra länder. De åtgärder som regeringen föreslår ökar dessutom bara finländarnas levnadskostnader, till exempel kostnaderna för att leva och bo.

Till sist vill vår utskottsgrupp lyfta fram det faktum att regeringen har beslutat inrätta en klimatfond med Statens utvecklingsbolag Vake Oy som bas. Dess verksamhet koncentreras särskilt på bekämpning av klimatförändringen. Detta bekräftar ytterligare den dystra bild man redan nu fått av regeringens krismedvetenhet. Med andra ord existerar det ingen sådan. Regeringen höjer nog olika skatter med klimatneutraliteten som förevändning. Redan tidigare har det som ett led i att främja regeringens klimatmål beslutats om en höjning av skatterna på drivmedel med 250 miljoner euro. Ändringen träder i kraft i augusti 2020. Likaså när det gäller företagsstöd är regeringens mål i det fortsatta arbetet en betydande nedskärning av de stöd som har negativa miljö- och klimatkonsekvenser. Med miljöskadliga stöd avses stöd som leder till ökad nyttjandegrad i fråga om naturresurser och ökad belastning på miljön i företag eller branscher som stöds. Sannfinländarna accepterar inte regeringens linje, eftersom den har direkta negativa konsekvenser för vår indu-

Utlåtande MiUU 3/2020 rd
Avvikande mening 1

stris konkurrenskraft. Det går inte heller att rädda klimatet på det här sättet. I det stora hela kan vi ärligt konstatera att den sittande regeringens klimatpolitik har misslyckats kapitalt.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 12.5.2020

Mauri Peltokangas saf

Sheikki Laakso saf

Petri Huru saf

Utlåtande MiUU 3/2020 rd Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Redan före coronakrisen, genast i början av ramperioden, införde regeringen en serie utgiftsökningar av engångsnatur utan att närmare redogöra för hur de ökande kostnaderna ska täckas. Regeringen har inte kunnat komma fram med några som helst förslag till sysselsättningsåtgärder eller andra åtgärder som kunde täcka kostnaderna.

Samtidigt belastar det rådande undantagstillståndet de offentliga finanserna på ett aldrig tidigare skådat sätt. Pandemin kommer sannolikt att leda till en ekonomisk svacka där särskilt den redan nu hårt drabbade kommunekonomin får stora svårigheter.

Detta kastar ett tvivel över det hållbara naturskydds- och klimatarbetet. Vi understryker att statsfinanser i balans är den bästa garantin för den biologiska mångfalden och för klimatinvesteringar på både kortare och längre sikt.

De ändringar som behövs på grund av krisen syns ännu knappt alls i statsrådets plan för de offentliga finanserna, utan regeringen har meddelat att den kommer att granska helheten under budgetmanglingen i höst. Enligt planen för de offentliga finanserna kommer den totala anslagsnivån för miljöministeriets huvudtitel att sjunka från 297 miljoner euro till 209 miljoner euro under ramperioden. Den kraftiga anslagsminskningen beror främst på att anslag för naturvård som är av engångsnatur inte längre beviljas.

Den ekonomiska krisen till följd av pandemin ger också en möjlighet att påskynda arbetet mot klimatförändringen. Finlands ekonomi bör byggas upp på nytt så att den vilar på en hållbar grund och så att utsläppen samtidigt minskas. Klimatinsatsernas genomslag bör mätas med hur mycket utsläppen minskar, inte med hur mycket pengar man använt på insatserna. De optimala och mest effektiva insatserna minskar utsläppen samtidigt som de förbättrar balansen i statsfinanserna. Det kan till exempel handla om att gallra ut miljöskadliga företagsstöd.

Coronasituationen är ingen orsak att ge avkall på de effektiva klimatmålen eller målet att stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden. Efter den förra finanskrisen infördes på olika håll i världen stimulanspaket där principerna för hållbar utveckling sattes åt sidan. Många länder återupplivade den traditionella industrin samtidigt som nya kolkraftverk växte fram. Samma misstag får inte upprepas. Finland bör vara en förebild för hållbar återuppbyggnad. Till exempel kommer Finland att få 165 miljoner euro från EU:s gröna giv (Green Deal). De pengarna kunde användas till att fasa ut torven och trygga en rättvis omställning. För att utnyttja EU-finansieringen krävs det dock klara och tydliga planer om vilka åtgärder som kommer att vidtas.

I det optimala fallet leder utsläppsminskningen till nya arbetstillfällen och tryggar den traditionella industrins konkurrenskraft. Omfattande utsläppsminskningar kan genomföras genom att bland annat gallra ut skadliga företagsstöd såsom skatteförmånen för torv. Det största problemet är att regeringen allt mer har skjutit upp de beslut som behöver fattas. Det finns ännu inga riktlinjer för reformerna av energibeskattningen. Detsamma gäller företagsstöden. Olika miljöskadliga

Utlåtande MiUU 3/2020 rd Avvikande mening 2

stöd har ökat till 3,6 miljarder euro under den sittande regeringens tid. Genom målmedvetna men tillräckligt långsiktiga insatser har man redan kunna snabba upp investeringarna i nya uppvärmningslösningar till en rekordnivå.

Målet med MBT-avtalen är att stödja en hållbar tillväxt i stadsregionerna genom att utveckla bland annat trafiksystemet, boendet och den övriga livsmiljön. Kärnan i avtalen är den kraftiga utvecklingen mot urbanisering. För närvarande befinner vi oss i ett avtalslöst läge i fråga om MBT-avtalen. Med beaktande av den rådande situationen vore det bra om förhandlingarna kunde slutföras snabbt.

Som en följd av pandemin och de restriktioner som införts för att hindra spridningen av den har finländarnas intresse för friluftsliv och motion i närmiljön ökat. Men till exempel antalet besökare i nationalparkerna ökade kraftigt redan före krisen. Den ökade användningen av nationalparkerna har lett till ett eftersatt underhåll som kräver att regeringen beviljar Forststyrelsens naturtjänster tilläggsanslag.

Regeringen har beslutat inrätta en klimatfond med Statens utvecklingsbolag Vake Oy som bas. Beredningen av ärendet pågår. Det är ännu till vissa delar oklart vad syftet med fonden är.

Vi uppmanar regeringen att fortsätta den budgetering utifrån hållbar utveckling som inleddes under föregående period. Verktygen för den ekonomiska politiken såsom beskattning och budgetering måste i ökad utsträckning utnyttjas i bekämpningen av klimatförändringen.

Regeringen bör inrätta en brett förankrad klimatkommitté som ska bestå av företrädare för både regeringen och oppositionen. Kommittén ska planera nationella åtgärder mot klimatförändringen i samma anda som den föregående periodens sammansättning där de olika partierna var representerade. Arbetet utmynnade i ett offentligt klimatåtagande av de åtta riksdagspartierna. Klimatförändringen är en så enorm utmaning att det krävs samarbete för att lösa den.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 12.5.2020

Saara-Sofia Sirén saml
Sari Multala saml
Mari-Leena Talvitie saml